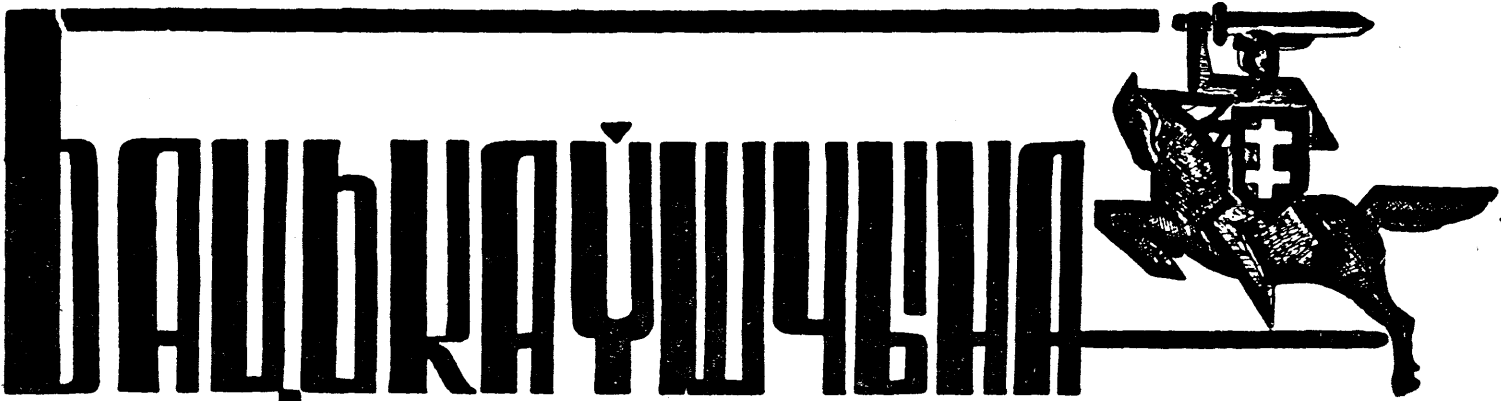

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІТЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКИ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BACKAUSCYN“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Backauscyne“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14
Цана: Нямеччына: на год — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; ЗША і Канада: на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 д. Ангельшчына і Аўстралія: 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. Бельгія: 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. Францыя: 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. Аргентына: 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. Перасылка лётніцкай поштай каптуе падвойна. Падвойныя нумары каптуюць падвойна. Паддзіночны нумары газеты разам з «Кала» уважваюцца за падвойныя.

Банковае konto: Zeitung „Backauscyne“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
„THE FATHERLAND“

№ 31 (417)

Надзеля, 17 жніўня 1958 г.

ГОД ВЫДААНЬНЯ 12

У другія ўгодкі сьмерці Якуба Коласа

3. XI. 1882 — 13. УІІ. 1956

«Дапомаж Бог нам у прыгодзе!
Ні царскі біч, ні прышлы хам,—
Хай будзе лад ў сваёй гасподзе
Ствараць народ-ўладарац сам.»

Так адказаў Якуб Колас на балашавіцкую рэвалюцыю й намаганьні балашавікоў захапіць уладу ў Беларусі ў 1917 годзе. У гэтай заключнай зваротцы вершу «Да працы», які зьявіўся ў часопісе «Вольная Беларусь», паэта заняў нядвузначна варажое становішча да балашавікоў. Ён адразу адчуў, сваёй мастацкай душою ўсьведаміў, што яны рыхтуюць Беларусь новую няволу, нясуць ёй новыя ланцугі. Ставячы «прышлых хамаў» ў вадной плошчы з «царскім бічам», Колас стаў выразна на бок беларускай нацыянальнай рэвалюцыі, прадстаўнікі якое, ў васобе Вялікай Беларускай Рады, у той час заклікалі «не дапусьціць, каб вихор бязладу загубіў нашу сьвятую нацыянальную справу абароны вольнасьцяў і правоў беларускага народу», заклікалі злучыцца «ў вадну згодную сям'ю». Як бачым, Колас не вагаючыся стаў грудзямі супраць таго «вихру бязладу».

Як-жа спалучыць Коласа-змагара за нашу сьвятую нацыянальную справу, з Коласам — носьбітам пяцёх ордэнаў Леніна, двойчы ляўрэатам сталінскай прэміі, сябрам ЦК КПБ — з Коласам, балашавіцкія тытулы якога два гады таму, у афіцыйных паведамленьнях аб сьмерці паэты, займалі цэлыя абзацы? Каторы з двух Коласаў праўдзівы?

А можа ягоньня папярэдня пазыцыі былі толькі нейкім непаразуменьнем, «памылкай», «часовым ухілам» у балашавіцкім разуменьні? Балашавікі прынамся намагаюцца гэта давесці не шкадуючы высілках, не перабіраючы сродкамі. І часткова гэта ім удаецца — асабліва сярод тых, якія іншага, ранейшага Коласа ня знаюць і пазнаць пакуль што ня маюць змогі.

Але якраз, каб ня той іншы Колас, ня трэба было-б балашавіком так старацца пераканаць усіх, што ён «свой», абвешваць яго ардэнамі й тытуламі, так шмат аб ім крычаць, і заадно — так шмат маўчаць...

А маўчаць ім ёсьць аб чым. Ёсьць аб чым маўчаць і ёсьць што хваліцца — хваліцца так, як гэта здольны толькі балашавікі. У прыгаданым вершы «Да працы», адразу ж пазнаўшы самых сябе, з «прышлага хама» яны зрабілі недарэчны гібрід: цяпер чытаем у савецкіх выданьнях: «Ні царскі біч, ні панскі хам...»

Усё-ж, ня глядзячы на ўсю балашавіцкую віртуознасьць у гэтай галіне, ня ўсё паддаецца хвалішаванню. Як, прыкладам, схвалішаваньне таіх радкі, напісаныя Коласам пасля павароту на Беларусь у 1921 годзе:

Кавалі другія,
А ланцуг той самы —
Песьні ўсё старыя
Неаджытай гамы.

Хіба-ж цяжка падставіць пад гэтых «другіх кавалёў», скажам, «англа-амэрыканскіх імперыялістаў»... Гэтак-жа цяжка схаваць Коласава абурэньне падзелам нашай Бацькаўшчыны ў 1921 годзе, цяжка схаваць,

супраць каго ськіраванае гэтае абурэньне, каму пагражае помстай паэта: Раны глыбокі, ох, яшчэ сьвежы!
Хіба забудзем мы тыя межы,
Што правадзілі бяз нас?
Раны глыбокі, ох, яшчэ сьвежы!
Помсты агонь не пагас.

Нас падзялілі — хто? Чужаніцы,
Цёмных дарог махляры,
К чорту іх межы! К д'яблу граніцы!
Нашы тут гоні, бары!

Будзем мы самі гаспадарамі,
Будзем свой скарб ратаваць,

Гэты рэдкі партрэт беларускага народнага паэты Якуба Коласа зьмешчаны ў пярышню ў № 7-м менскага часопісу «Маладосьць». Што да гэтага партрэту часопіс піша наступнае: «Ён зроблены ў 1912 годзе пасля выхаду Коласа зь менскага вастрогу, куды ён пасаджаны за рэвалюцыйную дзейнасьць. Пасля гэтага Якубу Коласу было вядома, што ён вымушаны быў зарабляць на жыцьцё прыватнымі лекцыямі. Толькі пазьней яму ўдалося атрымаць пасаду настаўніка ў чыгуначнай школе ў горадзе Пінску».

Фотапартрэт Якуба Коласа ў уніформе настаўніка чыгуначнай школы захоўваўся ў ягонай сястры Алёны Лойкі, якая жыла разам із сваім мужам на Украіне. Нядаўна гэты рэдкі й цікавы здымак паэты сястра падаравала літаратурнаму музэю Якуба Коласа пры Акадэміі Навук БССР».

Няшчасная маці

У кожную ночку, як сьвет заціхае,
І зоркамі глянэ гара,
Халодныя нутры зямлі раскрывае,
З тых нутраў выходзіць мара.

Ідзе яна ціха, як ночка, панура,
Ідзе пад крыжы-растанцы,
Стаіць нярухома, выглядвае хмура —
Усё аглядае канцы.

І далей бяз шуму ідзе на балоты,
Ідзе, не крануўшы расы,
І плачуць ёй сьледам пудліва чароты,
І ціха шумяць ёй ляссы.

Абходзіць магілы, на прыклад садзіцца
І сёлы вартуе яна,
Па роднаму краю снуе і цяніцца,
Заўсюды панура, адна...

І людзі гавораць, што часта чувалі
А поўначы плач на палёх
І часта кабету адну сустрачалі,
Гаротную, усю ў рызманох.

І чулае вуха той плач увабіла.
«Ой, дзетанькі!» — плача яна:
«Ці-ж я за тым васна сьвет нарадзіла,
Каб век заставалась адна?»

Каб крыўдзілі людзі і жыць не давалі?
За што-ж вы зракліся мяне?
За што вы матулю жывой пахавалі?» —
Так плача ўсё здань ў цішыне.

Якуб Колас

Годзе тэй крыўды! У ногу з братамі
Пойдзем свой край вызваляць!

Гэты заклік вызваляць свой край паэта паўтарае няраз, пераклікаючыся з другім волатам слова Янкам Купалам. Заміж штучнага клясавага змаганьня, Колас заклікае да салідарнага — «разам з братамі» — змаганьня супраць чужаніцаў за нацыянальнае вызваленьне Бацькаўшчыны.

Але куды больш, чымся паасобныя вершы, паказваюць нам Коласаў сьветапагляд ягоньня манумэнтальныя творы — паэмы «Новая Зямля» й «Сымон Музыка». Абедзьве былі напісаныя яшчэ тады, калі паэта быў духова вольным, хоць у «Сымоне Музыку» — ў вапощнай аўтаравай рэдакцыі — ужо адчуваецца цяжар балашавіцкай цензуры. Спачатку балашавікі прабавалі ігнараваць абодва творы, пасля пачалі іх «інтэрпрэтаваць». Але ці паверыць хто, што Колас — сын беларускае вёскі адрокся ад свайго крэдо — крэдо ўсяе сялянскае Беларусі:

Зямля ня зьменіць і ня здрадзіць.
Зямля паможэ і дарадзіць,
Зямля дасьць волі, дасьць і сілы,
Зямля паслужыць да магілы,
Зямля дзяцей тваіх ня кіне,
Зямля аснова ўсёй айчыне.

Зямля — собская зямля, як ідэал беларускага селяніна, як ідэал цэлага народу — вось ідэя паэмы. І балашавікі, намагаючыся хварбаваць Коласа на чырвоны колер, не знайшлі нічога лепшага, як «апраўдаць» яго тым, што, маўляў, паводля Леніна «на дадзеным этапе» імкненьне да собскай зямлі і волі зьяўляецца зьявішчам прагрэсыўным...

Заканчэньне паэмы «Сымон Музыка» — гэтага незараўнанага шэдэўру нашае літаратуры — гаворыць нам яшчэ больш. Вось візія паэты: Сымон Музыка — сымбаль паэты-адраджэнца — сваёй іграй вылучае псыхічна цяжка хворую Ганну — алегарычны вобраз Беларусі — якою фізычнай сілай быў авалодаў Дамінік, у якім ня цяжка пазнаць тых-жа балашавікоў. І Сымон ідзе да сьветлае будучыні:

Панёс ён людзям песень дар —
Агонь душы і сэрца жар,
Панёс пяснянскай калілінай.
Рука ў руку зь ім і з ахвотай
Дзяўчына мілая ішла.
Пад сховам дзеўчага крыла
Гарнула далі пазалотай,
І не кранула іх журбота,
Не засмучала іх імгла.

Але зьлезны балашавіцкі кулак пацаў заціскацца. Янка Купала адказаў на яго спробай самагубства, а пасля даўгім маўчаньнем. Ягонае-ж «творчасць» перад другой, гэтым разам удадай спробай самагубства, ня шмат прынесла й прынясе славы балашавіком.

Але ня ўсе могуць быць такімі волатамі духу. Колас пацаў гнуцца. Той самы Колас, які раней пісаў:

Не прасі, ня гнісь ніколі
Траўкаю пахілай:
Сам пружыны свае долі
Выкуй ўласнай сілай.

Не масьціся к сільным, дружа,
Зьмейкаю — бярозкай,
Бо ня выйдзеш век спад гужа,
Згубіш вобраз боскі.

І ў людзей ты гонар страціш,
Усе цябе зракуцца:
Лепш зламацца вольным, браце,
Чым цягнуцца ды гнуцца.

Можна было-б пісаць шмат аб апошнім пэрыядзе творчасці Коласа, пісаць аб прычынах, чаму ён «сагнуўся». Гэта пакідаем іншым. Хацелася-б тут толькі прыгадаць урывак з гутаркі із сьвятой памяці кампазытарам М. Равенскім, зь якім аўтар гэтых радкоў правёў не адну вольную часіну:

«Бывала, прыйдзе да мяне Колас. Заходзіў ён час-ад-часу, звычайна ўвечары. Гаварыў ён ня шмат. Такія былі часы. — канец трыццатых гадоў... Пасядзіць, бывала. Пасля ўстане, зачыніць вакно. Возьме маю іскрышку, і ціхенька пачынае граць царкоўныя мелодыі... Уздыхне, пакладзе іскрышку і, неак вінавата ўсьміхнуўшыся, пацісне бяз слова руку, і пойдзе...»

Які-ж праўдзівы Колас? Бязумоўна, ня той, героі якога нішчаць крыж з Хрыстовым Распяццем... І пэна-ж ня той, што пісаў гімны балашавіком за «вызваленьне» Беларусі.

Коласу не давалася пайсьці шляхам, які прарочыў ён Сымону — рука ў руку з вольнай Беларусі. Але для Яе — Вольнай Беларусі — Колас застанецца такім, якім ён быў у пэрыяд свае духовае свабоды — вялікім Песьняром свайго Народу, змагаром за Ягонае вызваленьне.

Ул. Немановіч

Дні паняволеных народаў

Два дні перад амэрыканскім Днём Незалежнасьці, 2 ліпеня, кангрэсман Альбэрт У. Крэтэлья з Конэтыкут склаў амэрыканскаму Кангрэсу прапанову рэзалюцыі аб пракляманьні прэзыдэнтам і адзначаньні ў ЗША дзён незалежнасьці паняволеных народаў, між імі й 25 сакавіка — Дня незалежнасьці Беларусі. Тэкст прапанаванай для Кангрэсу рэзалюцыі гэткі:

Дзеля таго, што барбарскае расейска-камуністычнае замардаваньне Імрэ Надзі й іншых шчырых вугорскіх патрыётаў кранула йзноў сумленьне й накірвала ўвагу амэрыканскага народу на справу трагічнага змаганьня паняволеных народаў; ды

Дзеля таго, што ад 1918 году нясупынная агрэсія расейскага камуністычнага імперыялізму й каланіялізму разбудавала бяспрыкладную імперыю, якая на базе захопленых рэсурсаў, якія Масква бязгледна экспloatуе, цяпер сьмяртэльна пагражае бысьцёцы Задзіночаных Штатаў і ўсяго вольнага сьвету; ды

Дзеля таго, што шмат паняволеных народаў у гэтай імперыі аглядаецца на Задзіночаных Штаты й маральную сілу іхнае Дэкларацыі Незалежнасьці ды Харты Правы для свайго будучага вызваленьня й незалежнасьці, і для поўнага аднаўленьня асабістых свабод у духу хрысьціянскіх, жыдоўскіх і магамэтанскіх традыцыяў сваіх народаў; ды

Дзеля таго, што вера ды надзея на сваё вызваленьне паняволеных народаў Усходняй Эўропы й Азіі фундамэнтальна

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

